

Notitie Glaswinst voor Gemeenten

Concept - Datum: 20 september 2010

Glasvezel en diensteninnovatie: Wat investeer je als gemeente en wat levert het op?

Wanneer een gemeente kiest voor een breedbandinfrastructuur, dan kiest een gemeente voor besparingen. Telecomaandieners hanteren namelijk een commercieel model waarbij iedere extra dienst ook extra betaald moet worden. Voor een gemeente is het goedkoper om dat anders te regelen. Verbindingen van reguliere telecomaandieners dienen dan omgezet te worden naar een breedbandinfrastructuur. Het levert een gemeente direct besparingen op wanneer er niet meer voor elke functie betaald wordt, maar enkel voor de verbinding. Denk bijvoorbeeld aan verbindingen die in gebruik zijn bij de afdeling voor het gemeentelijke netwerk. De aansluitingen voor parkeerbeheer, gemalen, verkeersregelininstallaties, cameratoezicht e.d. kunnen over het netwerk lopen. Kostenbesparingen worden dan zo groot dat breedbandinvesteringen snel zijn terugverdiend¹. Belangrijke interessante diensten die gebruikmaken van glasvezel worden hier besproken. Dit zijn breedbanddiensten die op steeds meer plekken worden ingevoerd en waarvan breed gebruik gemaakt kan worden als we overschakelen op publiek glas.

Vier cases, op het gebied van: logistiek, slimme camera's, zorg op afstand en het nieuwe werken.

Glasvezel biedt ongekende mogelijkheden op elk beleidsterrein. Zo kan glasvezel ingezet worden op het gebied van veiligheid, in de zorg, in het onderwijs en in de creative industry. Maar ook ter bevordering van de economische ontwikkeling, e-government en sociale cohesie. Veel voordelen van glasvezel en diensteninnovatie zijn bekend. Maar wat nou door een gemeente geïnvesteerd wordt, en wat het nou precies oplevert, daarover zijn weinig cijfers bekend. In dit stuk worden vier cases gegeven: Logistiek Amsterdam en Rotterdam, Slimme camera's, Zorg op afstand en Het nieuwe werken. Per case komt aan bod wat de aanleiding en de oplossing is, wat het kost en oplevert, en wat de concrete besparingen zijn.

Stichting Stedenlink

Stedenlink is een netwerk van twaalf gemeenten en drie provincies. Stedenlink bundelt de krachten om lokaal innovatie te realiseren. Om dat te bereiken moet ICT optimaal ingezet worden in de samenleving. Daarvoor zijn open glasvezelnetten en breedbanddiensten nodig. De volgende steden en provincies nemen deel aan Stedenlink: Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Deventer, Eindhoven, Enschede, Helmond, Leeuwarden, Rotterdam, Tilburg en Zoetermeer. Provincies: Gelderland, Overijssel en Limburg.

¹ Bron: Boek: Het licht gezien, van: Nirvi Mes, blz. 44. Ook te downloaden op de website van Stedenlink: http://www.stedenlink.nl/images/inhoud_boek_het_licht_gezien_nirvi_mes.pdf

1. Logistiek Amsterdam en Rotterdam

A. Portbase

Aanleiding

Export is erg bewerkelijk². Vanaf juli 2009 wil de douane alleen nog elektronisch communiceren. Papier wordt afgeschaft, alles moet online. Europa stelt nieuwe eisen aan de export. Door middel van een nieuw Export Controle Systeem (ECS) worden de buitengrenzen beter bewaakt en de interne markt versterkt. De douane controleert in de haven of de goederen die vermeld staan op de uitvoer aangiften ook daadwerkelijk Europa hebben verlaten. Export vanuit Europa, via Nederlandse havens, begint met een digitale uitvoeraangifte en eindigt met een 'confirmation of exit' van de douane aan de exporteur. Daar tussenin zijn in de Nederlandse havens twee cruciale acties nodig: zodra de lading in de haven arriveert wil de douane een 'arrival at exit' ontvangen. En voordat de lading de haven verlaat moet een uitgaand douanemanifest worden ingediend. Pas wanneer aan deze acties voldaan is, krijgt men een 'confirmation of exit'. Rotterdam en Amsterdam bieden een oplossing voor de nieuwe ECS verplichting in de haven.

Oplossing

De oplossing die Rotterdam en Amsterdam bieden voor de nieuwe ECS verplichting in de haven heet ECS service. De exporteur voert online een beperkt aantal gegevens in via EBI of web. De Port Community System van Portbase zorgt voor de juiste vertaling naar de douane. Dit zorgt voor een waterdichte aanzuivering van de uitvoer aangifte. Portbase is een online platform, een spin in het web voor alle logistieke informatie in de havens van Rotterdam en Amsterdam. Portbase heeft geen winstoogmerk. Via het havenoverstijgende Port Community System kunnen bedrijven gebruikmaken van intelligente diensten voor efficiënte en eenvoudige informatie-uitwisseling, zowel onderling als met overheden. Alle deelnemers kunnen zo hun logistieke processen optimaliseren. Daarmee verbeteren ze hun eigen concurrentiepositie en die van de havens.

Wat kost het?

- Deelname aan ECS services is voor exporteurs en expediteurs gratis. Portbase is van en voor de havencommunity en heeft geen winstoogmerk. Voor bepaalde services van Portbase betalen bedrijven een bijdrage.
- De terminals, rederijen/cargadoors en havenautoriteiten in Rotterdam en Amsterdam nemen de kosten op zich.

Wat levert het op?

- Op een snelle en efficiënte manier voldoen aan de nieuwe Europese eisen aan de export, aan de verplichtingen richting de overheden en de douane.
- 24/7 realtime zicht op lading in de haven. Realtime track&tracé. Vanaf aankomst tot vertrek van het schip. Hierdoor export volledig in eigen hand.

² Bron: Portbase: Films op www.portbase.com, brochure en factsheets.

- Betere afstemming tussen alle schakels in de logistieke keten.
- De ECS services besparen tijd, zorgen en schelen tonnen aan overbodig papier, wat weer beter is voor het milieu.
- Portbase heeft toegevoegde waarde voor het zo aantrekkelijk mogelijk maken van de havens van Rotterdam en Amsterdam. Er wordt in de havens van Amsterdam en Rotterdam met één havensysteem gewerkt.

Concrete besparingen

- Wekelijks wordt er een 20-voetscontainer door de douane gevuld met papier, wat bespaard kan worden door het ECS systeem. In totaal wordt 1,2 miljoen kilo papier per jaar bespaard.
- De ECS services besparen ook tijd. Er worden beperkte gegevens online ingevuld. Op deze manier wordt er ook bespaard op de inzet van personeel.

B. Rail planning

Aanleiding

Het goederenvervoer in de havens van Amsterdam en Rotterdam groeit snel³. Bij het vervoeren van containers per trein kan er veel misgaan: het tijdstip van binnenkomst of de treinsamenstelling is onbekend, de containers kunnen niet allemaal mee op de geboekte trein, treinen lopen onnodige vertraging op, of de ladinginformatie is onvolledig. Dit heeft als resultaat dat er veel gebeld en uitgezocht moet worden. Voor een adequate afhandeling van treinen en ladingen wordt goede informatie-uitwisseling daarom steeds belangrijker.

Oplossing

Rail planning is een van de services van Portbase. Rail planning is een online service dat realtime de planning en de communicatie omtrent het vervoeren van containers per trein verzorgt. Rail planning richt zich op effectieve communicatie tussen alle partijen in de railketen: tractieleveranciers, railoperators, railterminals, zeehaventerminals en railinfrabeheerders. Door de service Rail planning is er sprake van een optimale samenwerking tussen alle schakels; van het laden in de zeehaven tot het lossen in het achterland.

Wat kost het?

Railterminals en tractieleveranciers betalen een eigen bijdrage voor het gebruik van Rail planning. Railoperators betalen geen eigen bijdrage, vanwege het strategisch belang van goede voorinformatie voor het functioneren van de haven. Portbase heeft, zoals eerder aangegeven, geen winstoogmerk.

Wat levert het op?

- Rail planning zorgt ervoor dat er efficiënter gewerkt kan worden tegen lagere kosten; containers blijven niet onnodig achter.
- Helder inzicht in operationele processen, eenvoudig raadplegen van de dienstverlening voor goederentreinen in Nederland.
- Rail planning zorgt voor optimale samenwerking tussen alle schakels in de railketen.
- Klanten hebben op tijd hun lading.
- De service Rail planning is geïntegreerd in het Port Community System waardoor optimaal hergebruik van informatie mogelijk is.

Concrete besparingen

- Besparingen: per jaar 50.000 minder telefoontjes.
- Per trein: gemiddeld ruim een uur en een kwartier minder tijd kwijt aan de administratie.
- Alle op een trein geboekte containers kunnen altijd mee.

³ Bron: Rail Planning: Films op www.portbase.com, brochure en factsheets.

2. Slimme camera's

Aanleiding

In 2009 was de totale schade als gevolg van winkelcriminaliteit 740 miljoen euro. Winkeliers geven 290 miljoen euro aan preventie uit. In deze case wordt het bedrijventerrein Ekkersrijt in Son en Breugel als voorbeeld genomen. Op het industrieterrein in Son en Breugel vormde inbraak een van de grootste risico's voor ondernemers. Keer op keer werden ondernemers geconfronteerd met inbraak en vandalisme.

Oplossing

In Son en Breugel sloegen ondernemers, gemeente, politie en Interpolis de handen ineen en zorgden er voor dat er twee jaar lang cameratoezicht kwam op bedrijventerrein Ekkersrijt. Er werd een virtueel hek geplaatst met 31 camera's. In de zomer van 2008 kreeg dit project een permanente status. Inmiddels zijn de inbraken met 30% afgenomen. De intelligente camera's registreren niet alleen onregelmatigheden, maar ook kentekens van passerende voertuigen, opvallende patronen en afwijkende situaties. De camera's kunnen zo ingesteld worden dat er alleen een signaal wordt gegeven wanneer er zich afwijkende zaken voordoen. Wanneer er bijvoorbeeld een camera signaleert dat er drie nachten achter elkaar een auto rondjes rijdt over het terrein op een bepaald tijdstip, dan wordt er een seintje gegeven aan de Regionale Toezicht Ruimte (RTR) dat er iets mis kan zijn. Op dat moment kan bekeken worden welke actie noodzakelijk is.

Regionale Toezicht Ruimte

RTR staat voor Regionale Toezicht Ruimte: een publiek privaat samenwerkingsverband tussen de Regionale Platforms criminaliteitsbeheersing Oost-Brabant en IJsselland⁴. Met behulp van intelligente cameratoezicht kan een gebied 24 uur per dag, 7 dagen per week bewaakt worden. Op basis van content- en patroonherkenning vindt vroegtijdige signalering plaats. De camerabeelden worden in de RTR, onder regie van de politie, beoordeeld door speciaal hiervoor opgeleide observanten. Zij sturen vervolgens, indien nodig, de beveiliging, politie en/of andere hulpdiensten aan. Deze pro-actieve vorm van beveiliging gaat vooraf aan de huidige (reactieve) alarmeringsketen. De inzet van de beveiliging e.a. wordt hierdoor dus effectiever en efficiënter. Deze innovatieve aanpak is aanvullend op de bestaande beveiligingsconcepten. Naar verwachting leidt deze aanpak op termijn tot een groter rendement en een daadwerkelijke verbetering van de huidige beveiligingsketen tegen relatief lagere kosten. Kortom: meer veiligheid voor minder geld.

Wat kost het?

- Kijk voor een kostenoverzicht van een Regionaal Toezicht Ruimte in Brabant in de bijlage blz. 10⁵.
- Voor de eenmalige financiering van camerasystemen, een regionale toezichtruimte en innovatieve ICT oplossingen kan onder meer een beroep worden gedaan op het Europees Economisch

⁴ Bron: http://www.hix.nl/media/opening/Inlay_RTR.pdf

⁵ Bron: http://www.veiligondernemen.nl/docs/kadernota_versie_20081023.pdf

Stimuleringsprogramma (OP-Zuid) en op het Regionaal Economisch Actieprogramma (REAP) ten behoeve van de regio's Midden- en West-Brabant⁶.

Wat levert het op?

- Door de registratie van de slimme camera's hoeven de videobeelden niet meer permanent bekeken te worden.
- Verzekeraars rekenen vaak 20% minder premie als aan specifieke beveiligingseisen is voldaan. Zo droeg Interpolis ook bij aan draagvlak voor bovengenoemd project, door deelnemende ondernemers premiekorting te geven.
- Het scherpe beeld van een HDTV camera helpt de politie bij het opsporen van mensen. Het realiseren van een camerasysteem en het opslaan van beelden is relatief eenvoudig. Met breedband is compressie van beelden niet meer nodig en kunnen door de hogere resolutie meer details uit de beelden gehaald en geïnterpreteerd worden.
- In de film 'de veranderingskracht van glasvezel' (te zien op youtube, zoeken op: stichtingstedenlink) komen verschillende voordelen van glasvezel naar voren die bijdragen aan veiligheid. Dankzij blauw glas (zoals het glasvezel bij de politie Rotterdam Rijnmond genoemd wordt) kan er live direct meegekeken worden in de winkel, de hoge pakkans maakt een overval zinloos, de economische schade aan winkeliers wordt bestreden en het is goed voor veilige winkelstraten. Blauw glas is een investering in een aantrekkelijk en veilig vestigingsklimaat.

Concrete besparingen

- Proactief cameratoezicht kan tot een forse reductie van de criminaliteit leiden en een verhoging van het veiligheidsgevoel. In Son en Breugel zijn inbraken met 30% afgenomen. Ook in de gemeente Utrecht, waar soortgelijke slimme camera's worden ingezet, zijn bedrijfsinbraken met 30% gedaald terwijl de winkelcriminaliteit fors is afgenomen⁷.
- 20% minder verzekeringspremiekosten voor ondernemers bij bepaalde verzekeringsmaatschappijen (Interpolis, RTR) wanneer zij voldoen aan de nodige veiligheidseisen.

⁶ Bron: http://www.veiligondernemen.nl/docs/kadernota_versie_20081023.pdf

⁷ Bron: http://www.veiligondernemen.nl/docs/kadernota_versie_20081023.pdf

3. Zorg op afstand

Aanleiding

Glasvezel maakt zorg op afstand mogelijk. De komende jaren komen er steeds meer mensen die behoefte hebben aan zorg. Tegelijkertijd neemt het tekort aan personeel in de zorg toe. De kwaliteit van de zorg staat al jaren onder druk, vooral als het gaat om ouderenzorg en langdurige zorg. Via slimme ICT toepassingen kan er betere zorg geleverd worden met minder mensen. Met slimme ICT wordt de betaalbaarheid van de WMO en de zorgverlening op de middellange termijn flink verbeterd.

Oplossing

Zo worden dementerende ouderen 24/7 gemonitord vanuit een centrale post en hoeven verplegers niet meer twee keer per nacht langs (waarbij de kans bestaat dat iemand uit bed valt als de verpleger weg is). Ook komen er steeds meer zogenaamde bodymonitoring services: het op afstand monitoren van diabetici, hartpatiënten en andere chronisch zieken via een sensor op het lichaam. Waarden worden op afstand door de zorgverleners bijgehouden en indien nodig kan er direct worden ingegrepen. Dit voorkomt onnodige opnames in zorginstellingen of controlebezoeken aan de arts. Dit soort diensten hebben ook veel nut voor burgerparticipatie en sociale cohesie. Dankzij de snelle glasvezelverbinding kunnen gebruikers van het woonservice project in de gemeente Geldrop-Mierlo⁸ vanuit huis direct praten met de hulpverleners van het zorgloket. Hierdoor kunnen deze mensen beter worden geholpen. Er worden steeds meer diensten ontwikkeld die gericht zijn op het welzijn van mensen, op het stimuleren van sociale cohesie in wijken, zodat mensen elkaar kennen. En zodat mensen met plezier in de buurt wonen en er ook bij horen. Op die manier kunnen mensen langer thuis wonen.

Wat levert het op?

- De grootste winst van zorg op afstand zit in het bestrijden van eenzaamheid, het ondersteunen van mantelzorg. Het creëren van cohesie in de wijk.
- Langer zelfstandig thuis wonen. Versterkt burgerparticipatie.
- Betere zorg met minder personeel. Stimulans ondernemerschap in de zorg.
- Met slimme ICT wordt de betaalbaarheid van de WMO en de zorgverlening op de middellange termijn flink verbeterd. Een investering in betere zorg tegen lagere kosten.

Er wordt een afspraak gemaakt met de gemeente Geldrop – Mierlo over een maatschappelijke businesscase die zij aan het schrijven zijn. In de businesscase komt naar voren wat de maatschappelijke voordelen zijn van het Woonservice project voor zorgorganisaties, voor gemeenten; in dit geval voor het uitvoeren van het WMO-beleid. Door welzijn te bevorderen, door mensen meer contact te laten krijgen met hun omgeving waardoor zij langer thuis kunnen blijven wonen, wordt ook zorg uitgesteld. En op die manier is het op termijn financieel interessant. Ook voor woningbouwverenigingen.

⁸ Bron: Film 'de veranderingskracht van glasvezel', te zien op youtube van 'stichtingstedenlink'.

4. Het nieuwe werken

Het nieuwe werken of telewerken, betekent door middel van technologie overal - plaats en tijdsafhankelijk - kunnen werken. Het nieuwe werken is een andere manier van werken en samenwerken en is voor elke organisatie anders. Het wordt ondersteund door de laatste technologie. Mensen en organisaties gaan flexibeler om met arbeidstijd en werkomgeving. Enerzijds is er de 'de menskant': mensen meer vrijheid, vertrouwen en verantwoordelijkheid geven. Anderzijds is er de 'organisatiekant' om dat goed te kanaliseren en te bundelen zodat de organisatie daardoor krachtiger kan worden.

Wat kost het?

Het nieuwe werken heeft veel gevolgen voor de inrichting van het kantoor. In de meeste gevallen wordt een deel van het kantoor of de kantoorpanden afgestoten, omdat er structureel minder werkplekken nodig zijn. Afhankelijk van de werkzaamheden kan het gaan om 30 tot zelfs 40 procent minder werkplekken. In plaats van de huidige inrichting komt er een flexibele inrichting met stilteplekken, overlegplekken en goede opbergruimtes voor de individuele spullen. De medewerkers worden voorzien van mobiele ICT oplossingen, zoals laptops, smartphones en toegang tot het bedrijfsnetwerk. Daarnaast wordt aandacht besteed aan het vertrouwd maken van het personeel en management met de nieuwe werkwijze. Afhankelijk van de uitgangspositie van de organisatie zullen de kosten voor het nieuwe werken hoog of laag uitvallen.

Wat levert het op?

Het nieuwe werken of telewerken bevordert de arbeidsparticipatie, drukt de personeelskosten, verlicht de filedruk, vermindert de reistijd en vergemakkelijkt zorgtaken. Hieronder staat een overzicht van concrete besparingen.

Concrete besparingen

- *Mogelijkheden 'het nieuwe werken' bij de overheid*

Capgemini heeft onderzoek gedaan naar de mogelijkheden van het Nieuwe Werken bij de overheid en heeft daarvan de opbrengsten berekend:

- De Nederlandse overheid kan in de komende tien jaar structureel € 7,5 miljard besparen als ambtenaren tenminste een kwart van de tijd thuiswerken.
- Na een initiële investering voor de infrastructuur en de (her)inrichting van de werkplekken is de geschatte terugverdientijd zo'n twee jaar.
- Naast financiële baten verwachten de onderzoekers ook dat thuiswerken zal leiden tot ruim 2,9 miljoen ton minder uitstoot van CO₂ tot 2020.
- Hierbij is de methode van de *Mobility Footprint* gehanteerd die geïntroduceerd werd in TiM 2009. Hiervoor is een globale business case gemaakt, waarin het accent ligt op kosten en opbrengsten van het thuiswerken in combinatie met besparingen op vervoer over een

periode van 10 jaar. Een exemplaar van het rapport is beschikbaar via:
www.trendsinnobiliteit.nl

- *Algemene besparingen*

- Er kan 30 tot 40 procent worden bezuinigd op huisvestingsruimte: kantoren met vaste werkplekken vervangen door open kantoren met flexibele activiteitgebaseerde werkplekken. Dat betekent ook 30 tot 40 procent minder ruimte om te verwarmen en te verlichten.
- Een andere kostenbesparing betreft de 'interne verhuisbewegingen': afdelingen die worden gecreëerd of gesplitst, medewerkers die een andere functie krijgen e.d.
- Groene duurzaamheid (door bijvoorbeeld minder woon-werkverkeer en minder lege kantoren): minder CO₂-uitstoot, groen imago.

- *CO₂-footprint verkleinen*

SNS Reaal heeft in 2009 meegedaan aan de Nationale CO₂ Benchmark. Het Nieuwe Werken is bij SNS Reaal de katalysator om allerlei CO₂-reducerende maatregelen door te voeren. Enkele winstpunten die bereikt worden door middel van het nieuwe werken:

- Efficiënter gebruik van energievoorzieningen dankzij een doorgevoerde werkplek ratio van 0,6 in de eindsituatie ten opzichte van de huidige 1;
- De multifunctionals zijn standaard op dubbelzijdig printen gezet en tegelijkertijd zoveel mogelijk werkdocumenten en processen gedigitaliseerd. Zo wordt daadwerkelijk het papierverbruik verminderd;
- Door meer thuiswerken is het woon-werkverkeer afgenomen, zo werkt 80% van de HNW medewerkers gemiddeld 1,5 dag per week thuis.

- *120 ton CO₂-uitstoot minder*

Een persbericht van Hewlett-Packard (9 juni 2008) geeft aan dat de invoering van flexibel werken bij de Nederlandse vestiging van HP als resultaat heeft dat medewerkers hun leaseauto minder gebruiken. HP heeft al haar medewerkers flexwerkers gemaakt.

- Medewerkers wordt de mogelijkheid geboden om zo effectief en efficiënt mogelijk vanaf iedere locatie te werken.
- De berekeningen tonen aan dat in de eerste vier maanden de reductie aan CO₂-uitstoot al ruim 120 ton bedraagt.
- Door de invoering van het flexwerkbeleid werd er 700.000 minder km gereden.
- Er worden honderdduizenden euro's bespaard aan brandstof en variabele kosten voor het wagenpark.

Bijlage 1: Kostenoverzicht case slimme camera's

Voorbeeld kostenoverzicht van Regionale Toezicht Ruimte in Brabant. Tabel uit: Kaders van regionaal cameratoezicht in Midden- en West- Brabant, kijk voor meer informatie en uitleg van de tabel naar hoofdstuk 6 blz. 14.

Kostensoorten regionale toezichtruimte	Investeringen	Exploitatie p.j.
1 ergonomische meldtafel met meubilair	€ 10.000	
Diverse applicaties	€ 25.000	
8 monitoren	€ 6.000	
Harddiskrecorders voor beeldopslag	€ 24.000	
64 systeemaansluitingen inclusief licentiekosten	€ 64.000	
Diverse randapparatuur	€ 5.000	
Montage en diversen	€ 25.000	
Incidentenregistratiesysteem	€ 8.500	
Overige inrichtingskosten	€ 25.000	
Onderhoud en beheer (circa 8% van de investeringen) op basis van SLA		€ 15.500
Kosten van afschrijving (5 jaar)		€ 38.500
Aansluitingskosten op de hoofdinfrastructuur (stelpost)	€ 5.000	
Cameraobservatie 3000 uren per jaar tegen een tarief van 30 euro per uur		€ 90.000
Coördinatie 600 uren per jaar (20%) tegen een tarief van 35 euro per uur		€ 21.000
Achteraf bekijken van beeldmateriaal (stelpost)		€ 10.000
ICT organisatie (24 uur ICT beheer)		€ 25.000
Kosten van huisvesting en facilitaire dienstverlening		€ 50.000
Overigen en onvoorzien circa 10%	€ 19.000	
Totaal	€ 216.500	€ 250.000

Bron: http://www.veiligondernemen.nl/docs/kadernota_versie_20081023.pdf

Uit: Kaders van regionaal cameratoezicht in Midden- en West- Brabant.

Door: Prins Advies Groep Weert en Movares.

Opdrachtgever: Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing Midden- en West- Brabant.

Datum: 24 oktober 2008

Bijlage 2: Links

Film Stedenlink met cases:

- <http://www.youtube.com/watch?v=3x6xUpzbvGc>

Boek 'Het licht gezien' van Nervi Mes, te downloaden op de website van Stedenlink:

- http://www.stedenlink.nl/images/inhoud_boek_het_licht_gezien_nirvi_mes.pdf

Portbase:

- Bron Portbase en Rail Planning: films op www.portbase.com, brochure en factsheets.

Slimme camera's:

- www.criminee.nl
- http://www.hix.nl/media/opening/Inlay_RTR.pdf Regionale Toezicht Ruimte
- http://www.veiligondernemen.nl/docs/kadernota_versie_20081023.pdf

Dit is een stuk met als titel '*Kaders van regionaal cameratoezicht in Midden- en West- Brabant*' (opdrachtgever: Regionaal Platform Criminaliteitsbeheersing, auteurs: werkzaam bij Movares en Prins Advies Groep). Hoofdstuk 6 gaat over financiële consequenties.

Link persbericht Capgemini:

- <http://www.nl.capgemini.com/search/?q=thuiswerkende+ambtenaar>
- www.trendsinnobiliteit.nl

Het nieuwe werken:

- <http://overhetnieuwewerken.nl/home>
- <http://hetnieuwewerkenblog.nl/>
- www.hp.nl/pers; zoek op CO2-uitstoot
- http://www.aandeslagmethnw.nl/Libraries/Boek_concepten/Aan_de_slag_met_Het_Nieuwe_Werken_pdf.sflb.ashx